L-editorjal

Olvin Vella

Bi pjaċir qed nippreżentaw din l-edizzjoni speċjali b'ġabra ta' studji marbutin ma' testi qodma. Fiha nsibu żewġ studji fuq żmien l-Għarab, tnejn oħra fuq il-Kantilena u ieħor fuq il-prietki bikrin.

Joan Abela (storika) għandha l-mertu li studjat dokumenti magħrufin u oħrajn ġodda li jinsabu fl-Arkivju Notarili u fit-Tribunal tal-Inkwiżizzjoni biex iżżid dettalji bijografiċi fuq Brandanu Caxaro. Hija tikxef kif fl-atti nutarili tiegħu hemm referenzi għal Erażmu ta' Rotterdam, l-awtur li kien għal qalb l-Umanisti u li fi żmienu kien ikkundannat mill-Knisja. Il-perspettiva storika tagħha titfa' d-dawl fuq it-tiġrib li għadda minnu Brandanu u toffrilna possibiltà oħra għala seta' kkopja l-Kantilena. Mertu ieħor tal-awtriċi huwa l-interpretazzjoni ġdida tad-daħla għall-għanja ta' Caxaro.

John A. Schembri (ġeografu) kiteb ukoll fuq il-Kantilena, imma jargumenta li t-tiġrif tad-dar seta' ma kien allegorija xejn. Wara li juri l-kwalitajiet differenti tal-blat li jsawwar pajjiżna, u l-kuluri differenti tiegħu – u li jissemmew fil-Kantilena – ifisser kif dar mibnija fuq il-qawwi ta' fuq tista' tiġġarraf wara x-xita minħabba li t-tafal ta' taħt jirtab u jiżloga l-blat ta' fuqu.

L-istudju ta' Michael Cooperson (Arabista u traduttur) fuq it-test tal-Ħimjari jissuġġerixxi qari ġdid ta' xi frażijiet li jistgħu jipprovdu tagħrif fuq in-nisel tal-Maltin. L-istħarriġ filoloġiku tal-awtur għandu jkompli jsaħħaħ idejn l-istoriċi huma u jiddiskutu dan il-perjodu misterjuż minħabba l-ftit evidenza miktuba u arkeoloġika li għandna. Skont il-qari ġdid ta' Cooperson, meta l-Għarab ħakmu

Malta l-ewwel darba, ġarrew skjavi iktar milli kienu jifilħu. U fir-rakkont tal-ġrajja tal-1048, Cooperson jargumenta li l-iskjavi kienu Misilmin, mhux Insara. Uħud minnhom, ikompli l-awtur tagħna, jekk napplikaw dak li l-Bakri kiteb fil-każ tal-Marokk, setgħu kienu ġejjin mill-Ewropa ta' fuq. Cooperson iżid li, fi żmien l-Għarab, barra l-Misilma u l-iskjavi jista' jkun li kien hemm il-bdiewa, li l-Bakri jagħżilhom għalihom meta jitkellem fuq x'kien ġara l-Marokk.

L-istudju ta' Martin Zammit (Arabista u traduttur) fuq il-poeżiji miktuba minn poeti Għarab-Maltin ta' żmien is-sultan Ruġġier II jinkludi għall-ewwel darba t-traduzzjoni mill-oriġinal għall-Malti. Bil-għarfien tal-prosodija Għarbija huwa jipprovdi qari ġdid. Barra minn hekk, bis-saħħa ta' datazzjoni ġdida tal-poeżiji, Zammit jissuġġerixxi li l-kapulavur ta' arloġġ li nbena f'Malta u li jissemma mill-poeti Għarbin-Maltin hu l-istess wieħed mogħti lis-sultan Ruġġier II f'Palermo.

L-istudju ta' Stephen Zammit (speċjalista tat-Taljan) hu kontribut ewlieni fuq il-ġeneru tal-prietki. Minnu li, kif jistqarr l-awtur, il-prietki tas-sekli XVII-XIX mhumiex magħrufa għall-valur estetiku. Madanakollu, l-elokwenza spettakolari, l-istil iperboliku u l-elementi drammatiċi u teatrali jagħżlu dan il-ġeneru għalih. Kif juru x-xbihat riprodotti f'dan l-istudju, il-prietka ġieli kienet tieħu s-sura ta' rappreżentazzjoni teatrali quddiem udjenza sajma mit-tagħlim. Zammit jiddedika parti kbira mill-istudju tiegħu biex jagħmel ġustizzja ma' xi predikaturi tal-imgħoddi li paxxew lil min semagħhom bis-saħħa tat-tħaddim tal-figuri retoriċi. Minn dan l-istudju toħroġ ċara l-influwenza tal-elokwenza reliġjuża Taljana fuq dik Maltija, tant li nistgħu ngħidu li hemm rabta, kultant intima, bejniethom.